

som ingår i studien. Theander frågar sig om flickprotagonisterna tidigare hade det enkla- re att acceptera sitt kvinnliga kön än vad som är fallet i nutida litteratur eller om sättet att vara kvinna tidigare var mer rymligt än det är idag. I de flickböcker hon undersökt tas kvinnoidentiteten för given och hon ser inte heller flickrummet som begränsande eller klaustrofobiskt. Flickböckerna är speglingar av den aktuella tidens normer och ideal. Att på ett tydligare sätt relatera flickböckerna till den aktuella tiden, men också till plats och klass skulle ha fördjupat analysen.

I avslutningen sammanfattar hon sina resultat kring fyra begrepp. Hemmet ger flickorna spänning, makt, frihet och trygghet. Spänningen innebär allt från att inreda ett eget hem, till att leta efter gömda skatter. Makten utgör ett sätt att kunna forma sitt eget liv. Friheten utgörs av möjligheten att kunna ägna sig åt till exempel författarskap eller att skapa ett eget hem. Tryggheten skapas av familjen och andra viktiga personer som bor i huset. Boken avslutas med en diskussion kring huruvida hemmet framstår som en kvinnlig sfär. Hon menar att så inte är fallet och motiverar det bland annat genom att poj- karna i flickböckerna inte flyr hemmet (som de gör i pojkböcker). Däremot menar hon att flickorna har en central plats i hemmet, och att de skildras som ansvarsfulla och den som bestämmer i huset.

Trots att jag anser att Theander kunde ha fördjupat analysen och förhållit sig mer kritiskt till de normer och ideal som gestaltas i flickböckerna är boken väl läsvärd. Hon har på ett elegant sätt strukturerat det enorma materialet och kapitelindelningen är tydlig och genomtänkt. Boken erbjuder många igenkännande stunder, speciellt för dem som läst flicklitteratur från den ifrågavarande tiden. Theander skriver också på ett sätt som gör att boken, trots sin omfattning, är relativt lättläst och i vissa avseenden riktigt spännande.

Lena Marander-Eklund, Åbo

Minnets betingelser. Materialitet, berättelse och kulturarv. En vän- bok till Kerstin Gunnemark. Eva Knuts, Elias Mellander & Susanna Rolfsdotter Eliasson (red.). Ljusgården 23, Göteborgs universitet 2023. 268 s., ill. ISBN 978-91-527-6632-3.

En förutsättning för minnen är att man har någonting att minnas, det må sedan vara föremål, personer, händelser eller något annat. Alla våra sinnen aktiverar processen att komma ihåg någonting. Vi ser, smakar, känner lukter, känner på någonting eller hör ljud som stimulerar oss att i tankarna eller kroppen för- sätta oss tillbaka i tiden till en annan situation än den som vi befinner oss i.

I boken *Minnets betingelser. Materialitet, berättelse och kulturarv* är huvudincitamentet professorn i etnologi vid Göteborgs univer- sitet Kerstin Gunnemark som i denna sam- ling av 18 artiklar fått en festskrift. Titeln är finurlig för den kombinerar två betydelse- fulla forskningsfält där festskriftsmottagaren tillbringat mycket tid under sitt yrkesverk- samma liv, nämligen minnet och tingens kul- turella betydelse. I alla artiklar får Kerstin Gunnemark stå som inspiratör för det val- da temat. Eva Knuts, Elias Mellander och Susanna Rolfsdotter Eliasson introducerar temat.

Lena Martinsson inleder frejdigt genom att beskriva Kerstin Gunnemarks insatser för etnologin vid Göteborgs universitet. Hon är en av dem som gått sin egen väg, särskilt inom föremålsforskningen, och många har följt henne.

Anders Gustavsson återkommer till sin forskning kring Bohuslän och kulturmöten där när han visar hur sommargäster och fastboende umgås respektive inte umgås. Skillnaden mellan de två aktörerna är inte bara tillfällighet och konstans utan också att de fastboende utgör en grupp av pingstvännar med vissa moraliska normer som knyter dem

samman och uppammar skepsis gentemot de icke-troendes livsstil.

Susanna Rolfsdotter Eliasson minns sig själv som femtonåring. Med sin egen berättelse skriven några år senare som utgångspunkt analyserar hon bland annat vilka ting som hade betydelse för henne som tonåring. Vi möter tre olika tidsåldrar i hennes artikel. Hur man ska behandla ett sådant mångfasetterat perspektiv utgör ett problem i sig.

Birgitta Meurling är den enda bidragsgivaren som inte låter sin egen röst bli hörd då hon ger ordet åt ett sommarhem, kallat Ekudden. Så ger Meurling material för en analys av hur man berättar minnen, i synnerhet de som berör förändringen av det svenska samhället under ett sekel.

Lena Holgersson håller sig också inom temat boende och förändring. Under en promenad intervjuar hon en person som kommer in på gentrifieringen av vissa områden i Göteborg och följderna av den i form av förändrade socioekonomiska förutsättningar och konsekvenserna av dem.

Helene Brembeck frågar sig vad man ska göra med gamla grejor som man inte har plats för men heller inte vill kasta bort. Hyrförråd är svaret. Här kombineras förgången tid med framtiden och den är oviss för dessa föremål. Idag med vår överkonsumtion är detta ett viktigt område att reflektera över.

Åsa Bergman lämnar en välskriven artikel om femtiotalsmusiken och den framväxande ungdomskulturen i Sverige. Hon bygger upp sin text runt den nya mediateknologi som alla lite äldre medborgare ännu minns och själv har både njutit av och förargat sig över då skvalmusiken dominerade hemma och på badstränder.

Pia Lundqvist står med en porslinsskål i händerna och tänker tillbaka på dem som använt den. I och för sig är den inte mycket värd men i artikeln behandlas symbolvärdet, ett viktigt inslag i minnandet då föremål får en specifik relation till människan. Också porslinets plats i svenskt hushåll genom tider-

na beskrivs med Gustavsbergs fabrik som utgångspunkt.

Katarina Ek-Nilsson ägnar sig åt kvinnohantverk i form av märkning. All slags hushållstextiler, handdukar, örngott, dukar med mera skulle märkas, oftast så att en kvinna broderade sina initialer på tyget. Genom åsynen av dem upprätthölls kontakten till tidigare släktled, vilket kunde leda till att släktförhållanden kunde redas ut och oklara relationer tydliggöras.

Viveka Torell tar läsarna till förskolan när hon ser efter hur barnkläder kan användas som maktmedel. Det är inte bara föräldrar och andra vuxna som genom objektifiering av en liten människa brukar makt för att klä på mer eller mindre motvilliga barn. Också barnen kan använda kläderna för att få sin vilja igenom.

Eva Knuts behandlar det säkerligen för de flesta av oss, som var med om coronapandemin, välkända problemet med vad man skulle ta på sig under distansmötena. Överkroppen var höljd i bättre kläder än underkroppen som inte syntes i rutan. I artikeln visas att detta sätt att klä sig kunde vara ett förstadium till hur det är klä sig som pensionär, när man inte behöver styra ut sig extra mycket då "ingen" ser en.

Sverker Hyltén-Cavallius håller sig också till coronatiden då han undersöker vad det vill säga att minnas utan luktsinne som försvunnit genom sjukdomen. Från att det funnits krav på att lukta gott i motsats till att lukta smuts och fattigdom och på så vis markera vår samhällsklass har vi övergått till att helst lukta så lite som möjligt.

Kristina Öhman ägnar sig åt att undersöka hur man med hjälp av Instagram minns sin ungdoms fliktidningar, i synnerhet *Starlet*. Flera personer berättade om sina läsupplevelser och om sina reaktioner när Kristina Öhmans undersökning startade. Reaktionerna var positiva och stimulerade både nostalgiska minnen och negativa häkomster då tidningen ansågs ge en falsk bild

av unga flickors liv. Även de som såg humor i undersökningen uttalade sig.

Alf Arvidsson studerar läraren Anta Piraks *En nomad och hans liv* (1931), som är en beskrivning av livet som renägare. Men Pirak själv skrev inte sin berättelse utan på grund av en ögonsjukdom tog han hjälp av prästen Harald Grundström. Piraks biografi kan ses som en etnografisk storform och i den hittar Arvidsson andra genrer med egna funktioner. Vidare går Arvidsson in på berättarens positioner i sin narratologiska studie.

Christine Fredriksen frågar sig hur coronapandemin 2020–22 påverkade museernas och andra kulturinstitutioners arbete. Det stod klart att livet under dessa år måste dokumenteras men samtidigt frågade man sig vad denna dokumentation skulle innehålla. Valet av teman skedde lokalt men, då det inte var möjligt att träffas personligen utvecklades samtidigt metoder för insamling via nätet.

Sandra Hillén går djupt in i kulturarvsforskningen med sin artikel om barnskons symboliska värde. Från olika perspektiv ser hon på betydelsen av att spara eller ställa ut barnskor. Hon ser de minnen och emotioner som väcks i samband med representationen av skorna och vilka intersektionella omständigheter de kan stå för.

Elias Mellander redogör inspirerande för de olika tidsaspekter som en kulturarvsinstitution rör över. Ting från förr återkallar minnen av företeelser kring föremålen, medan den som samlar och bevarar gör så för framtiden. En dubbelrörelse i tiden kan också förekomma: Det som engång var bra men nu av vissa omständigheter är obrukbart kan justeras och bli brukbart igen.

Annika Nordström avslutar räckan av artiklar genom att beskriva Kerstin Gunnemark som den energiska och flitiga insamlare av folklig kultur hon är.

I denna artikelsamling görs läsaren bekant med många typer av föremål som finns i människans närhet. Genom de olika temata kommer läsaren också att träffa på en uppsjö

av etnologiskt gångbara forskningsmetoder. Häri ser jag bokens styrka. Att föra upp den på en kurslista kunde vara belönande för den som i ett nötskal för sina studenter vill presentera gångbara etnologiska metoder av idag. De är många!

Ulrika Wolf-Knuts, Åbo

Hälsinglands inredningskultur: Ingall Nyström, Anneli Palmsköld & Johan Knutsson (red.). Makadam förlag, Göteborg/Stockholm 2021. 337 s., ill. ISBN 978-91-7061-356-2.

Tvärvetenskaplighet är lätt att tala om men kan vara svårare att genomföra. I *Hälsinglands inredningskultur* visar redaktörerna Ingall Nyström, Anneli Palmsköld och Johan Knutsson på det stora värdet av interdisciplinära metoder när de kombineras inom ramen för ett genomtänkt projekt. Tillsammans med Aleksandar Matic, Susanne Wilken, Jacob Thomas, Liv Friis, Kaj Thureson, Yvonne Fors, Anders Assis och Lars Nylander har de tagit sin an hälsingegårdarnas innandömen med möbler, måleri och textilier i fokus. Antologin är resultatet av forskningsprojektet *Dekorerade interiörer i Hälsingegårdar – en holistisk studie av ett kulturhistoriskt världsarv* (2014–2017). Projektet har varit knutet till Institutionen för kulturvård vid Göteborgs universitet i samverkan med en rad akademiska och lokala aktörer. Konsthistoriska, hantverksmässiga och konsteknologiska angreppssätt används för att närma sig den materiella kulturen genom flera olika typer av data, från arkivkällor till färgpigmentens kemi. Särskilt intressant blir det när angreppssätten konkret kombineras för att hjälpa till att attribuera måleri till målare.

En allmän slutsats som kan dras och som bör vara till hjälp för folkkonsten även på andra håll i landet är att målarna använde